

З В І Т

Широківської середньої загальноосвітньої школи №2

III етапу експерименту

Назва навчального закладу: Комунальний заклад Широківська середня

загальноосвітня школа №2 загальноосвітній заклад I-III ступенів

Тема: «Розвиток соціальних компетентностей учасників навчально– виховного процесу на засадах випереджаючої освіти в умовах сільської школи».

Мета : Створення освітнього, виховного середовища та організаційно – педагогічних умов для формування і розвитку компетентної, соціально – активної , гуманістично – спрямованої креативної особистості з почуттям національної гідності, глибоко усвідомленою громадською позицією, системою наукових знань про природу, людину, суспільство та готовою до самовизначення.

Завдання: Завдання дослідження зумовлені цілями навчання у рамках освіти сталого розвитку і включають розширення знань, розвиток спеціальних навичок, інтелекту, формування життєвої позиції й духовних цінностей:

- створити організаційну та структурно-функціональну модель системи навчання і виховання «школи випереджаючої освіти та сталого розвитку»;
- визначити, науково обґрунтувати та впровадити основні принципи формування компетентності учасників навчально-виховного процесу, що відповідають потребам сталого розвитку, а також знайти шляхи практичної реалізації ідей сталості, зростання освіченості у питаннях природного збереження та стабільного соціального існування;
- провести дослідження по вивченню стану розробки і впровадження технологій випереджаючої освіти для сталого розвитку в теорію і практику школи;
- розробити та провести апробацію навчальних програм зі сталого розвитку;
- організувати підготовку та перепідготовку спеціалістів з освіти для сталого розвитку серед членів педагогічного колективу;
- впроваджувати нові педагогічні та управлінські технології, розробляти нові форми та методи навчання і виховання на засадах випереджаючої освіти.

Завдання на III етапі:

1. Порівняльна характеристика загальної, екологічної, правової культури дітей та учнівської молоді у навчальному закладі Широківської СЗШ №2 з подібними показниками до вступу в експеримент.
2. Моніторинг результатів дослідження в усіх напрямках діяльності. Створення моделі випускника (**додаток №1**)
3. Психолого - педагогічний семінар « Формування компетентностей учасників навчально-виховного процесу на засадах випереджаючої освіти в умовах сільської школи».
4. Методрада «Науково – методичний супровід експериментальної роботи».
5. Педагогічна рада «Широківська СЗШ №2 як модель школи випереджаючої освіти для сталого розвитку».
6. Науковий звіт про наслідки дослідно-експериментальної роботи.
7. Розширена конференція за участю адміністрації, педагогічного колективу, батьків, громадськості за підсумками роботи експерименту.

Методи дослідження: метод теоретичного аналізу джерел; метод педагогічного спостереження, аналізу, синтезу; метод психолого-педагогічного експерименту; метод вивчення продуктів діяльності; метод педагогічного вимірювання; метод рейтингу; метод узагальнення, порівняння незалежних характеристик; метод моделювання та конструювання; метод експортного оцінювання.

Результати дослідження

1. Опис моделі школи випереджаючої освіти

Спроектувавши навчально – виховний процес, ми зосередили увагу на діяльнісному підході реалізації задуманого. На практиці впровадження завдань Концепції сталого розвитку реалізовано через формування основних компетентностей та створення інноваційного освітнього простору випереджаючої освіти на основі індикаторів розвитку освітнього середовища та індикаторів освіти для сталого розвитку(**додаток 2**).

Формування освітніх компетентностей реалізується через впровадження шкільних цільових проєктів, заходів різного спрямування, тижнів сталого розвитку, громадської діяльності просвітницької роботи за основними напрямками роботи школи освіти для сталого розвитку (додаток 3).

Формування економічних компетентностей

Економічна освіта в нашій школі побудована за такими напрямками: стійке споживання; етичне споживання (щоб не підривало здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби); освіта з енергоефективності.

Навчальний аспект економічного спрямування.

Економічна компетенція учнів охоплює базові знання про механізми ринкової економіки, , права споживачів, передбачає формування таких рис характеру, як підприємливість, ініціативність, заощадливість.

- З цією метою у школі, в рамках наскрізного навчання, вчителі початкових класів проводять інтегровані уроки: «Чи грамотний ти споживач (3-4 класи),» «Здоров'я дитини - здорове харчування» (1-4 класи), викладаються курси за вибором «Школа друзів планети» (1-2 класи), «Моя щаслива планета» (3-4 класи).
- Для ознайомлення учнів 9-11 класів із сучасними фінансовими та економічними продуктами і послугами, розвитком в них навичок використання таких продуктів, а також вміння планувати власне фінансове майбутнє викладається предмет «Економіка», курс за вибором за авторською програмою «Випереджальна освіта для сталого розвитку», де вивчається розділ «Економічна діяльність людини в сучасному світі (10- 11 класи).

Економічне спрямування позакласного навчання реалізується через проведення круглих столів, захист науково – дослідницьких робіт, on-line конференцій, екскурсій на виробництва, творчих конкурсів, нараду економічних порад, тижнів економіки.

Оптимізація споживання

У кожному людському помешканні, в тому числі школі, утворюється величезна кількість непотрібних речей, починаючи від використаних зошитів, обгортки, упаковок, пляшок, харчових відходів і закінчуючи поламаною або застарілою

технікою та меблями. Педагоги та учні школи прийняли рішення виробити **стратегію оптимізації споживання:**

1. Використовувати мінімум предметів споживання з користю.
2. Повна раціоналізація споживання.
3. Рециклізація – вторинна переробка відходів.

Щоб досягти мети, а саме сформувати в учнів чіткого розуміння необхідності оптимізації споживання (**додаток 4**), проводяться наступні заходи:

- презентації результатів досліджень учнів 8-10 класів «Розумні потреби» «Як виховання таких потреб може впливати на економіку?»; «Які риси мають бути притаманні виробництву, що відповідає вимогам сталого розвитку?», «Чинники, які можуть зробити споживання людьми товарів і послуг таким, що найбільше відповідає потребам сталого розвитку».
- учні 5-7 класів проводили дослідження та представляли результати у вигляді невеличких інформацій та переліку пропозицій щодо того як, які можливості переробки вторинних ресурсів є у нашій місцевості, які ще відходи утворюються у великій оселі, але не потрапляють до сміттового відра. Що це за відходи, якою буде їхня подальша доля.
- проведена інформаційно – агітаційна компанія учнями 11 класу «Оптимізація споживання – шлях до збалансованої економіки»;
- виставки поробок із вторинної сировини в початковій школі;
- тематична виставка «Комікси для сталого розвитку».
- здійснюється постійне збирання макулатури учнями школи ;
- проводяться акції «Милосердя», «Старим речам – нове життя», «Подаруй іграшку» по збору речей, які були у вжитку, але можуть ще використовуватися для потреб малозабезпечених сімей та сімей, які перебувають у кризових ситуаціях (одяг, взуття, шкільне приладдя).
- Меблі, які вийшли з ладу, не викидаються, а переробляються , ремонтуються та перелицьовуються;
- Щоосені відбувається благодійна ярмарка з метою пропаганди екологічно чистої продукції «Дари осені». Основною умовою участі у ній було використання корисних продуктів (фрукти та овочі з домашнього

господарства) та домашнє приготування. 18 класів підготувались до ярмаки та провели її у кращих ярмаркових традиціях – із закликанням покупців та торгуванням. Частину коштів, отриману після ярмарки (1 000 грн) було передано колишньому випускнику школи, учаснику АТО для обмундирування. Іншу частину коштів (1000 грн) було використано для потреб школи в реалізації екологічних заходів.

Енергозберігаюча поведінка

Прагнення жити комфортніше призводить до збільшення споживання різних видів енергії (краще освітлення і опалення школи, комфортніший транспорт).

Окрім того, надмірне зростання виробництва і споживання енергії призводить до негативних екологічних наслідків, серед яких парниковий ефект, шкідливі викиди, екологічні катастрофи, зникнення багатьох видів рослин і живих істот.

Єдиний вихід – витрачати енергію розумніше, заощаджувати її. А тому в нашій школі вироблений такий алгоритм.

1. Заміна освітлювальних приладів на енергозберігаючі на території школи;
2. Раціонально освітлюємо класні кімнати та коридори;
3. Зберігаємо енергію в побуті.
4. Вдумливо користуємось електроприладами.
5. Зменшуємо витрати на опалення (встановлення теплових лічильників).
6. Економимо енергію під час приготування їжі.

Заходи по формуванню енергозберігаючої поведінки:

- 5-7 класи готували інформаційний дайджести «Зменшуємо витрати на опалення», «Економимо енергію під час приготування їжі», «Раціонально освітлюємо приміщення»;
- 8-10 класи підготували групові дослідження та представили їх: «Як виробляється енергія, яку ви використовуєте, як вона виробляється та яким чином поставляється до вашої оселі й іншим користувачам», «На які саме потреби витрачається енергія? В яких масштабах?», «Яким чином відбувається розподіл енергії».

- здійснюється моніторинг споживання енергоносіїв та проводиться кількісний аудит по окремим класам;
- фестиваль міні – проектів «Альтернативні джерела енергії».

Завдяки спільним зусиллям батьківської громади, депутатського корпусу, адміністрації школи була здійснена заміна вуличного освітлення подвір'я території закладу на економічне, встановлено тепловий лічильник, замінено лампи на менш потужні та енергозберігаючі. Споживання води зменшили за рахунок заміни кранів, зменшення місць використання води, вчасний ремонт сантехніки та заміну старих труб мережі водопостачання на подвір'ї та у підвальному приміщенні на металопластикові.

Формування екологічної компетенції

У школі сформувалася певна система екологічного виховання. Яка реалізується через проект «Екологічна освіта», який запроваджується з 2004 року . Шляхи реалізації:

Початкова школа - Інтегрована програма «Екоазбука» - здійснюється через три інтегровані курси. Також, запроваджено курси «Уроки сталого розвитку. Моя щаслива планета(3-4 класи). Школа друзів планети (1-2 класи)». На початковому етапі здійснюється підготовка до науково - дослідницької діяльності, захист міні – проектів, рефератів (додаток №5)

Для ефективності сприйняття і запам'ятовування матеріалу на уроках вчителі використовуює цікаві зустрічі з інопланетянами, міні-сценки з казковими героями, практичні заняття щодо економного використання електроенергії, води, сміття: відеоматеріали, які дають змогу вихованцям самим зробити правильний вибір і залучити інших до справи раціонального використання природних багатств планети – Земля.

В школі пройшов тиждень «Сталого розвитку». Еко клуб «Бджілка» презентував свої роботи-малюнки, які оформили у вигляді плакату «Вода потрібна всім». Також були залучені до цього проекту учнів інших класів початкової школи. Діти малювали свої малюнки на тему збереження води.

Екоклуб «Бджілка» склав поради, як піклуватись про чистоту довкілля, свого рідного селища. Ці поради вони розмістили на плакаті «Сміття – хвороба планети». І прийняли участь у районному конкурсі плакатів, де зайняли 2 місце.

Опрацьовуючи кожен розділ підручника: «Сміття», «Вода», «Енергія», учні здійснювали кількісний груповий аудит.

Середня ланка. Екошкола.

Запроваджено факультатив «Екологічне краєзнавство» у 8-х класах за авторською програмою вчителя школи, де учні вчать досліджувати екологічні проблеми, писати наукові роботи і захищати у шкільному науковому товаристві «Домінанта. У формуванні екологічної компетентності важливу роль відіграють масові заходи екологічного спрямування:

- акції «День юного натураліста», «Птах року», «Осінній ярмарок», «Екібана замість ялинки», «Годівничка»;
- конкурси «Школа – мій рідний дім», «Галерея кімнатних рослин», «На зразкову навчально – виховну екологічну стежину»;
- акції з благоустрою: «За чисте довкілля», в рамках яких проводяться трудові десанти вчителів та учнів у парках, скверах, лісонадженнях, прилеглий території та шкільній території «Чистий двір»;
- місячники екологічної освіти в рамках яких проводяться акції «Годівничка», конкурси «Тато, мама і я - екологічна сім'я»;
- відзначено Дні здоров'я, лісу, землі, Всесвітній День води; Всесвітній День охорони середовища;
- конкурси малюнків, плакатів, плакатів – звернень, реклами, малюнки на асфальті;
- прогулянки та екскурсії в природу: Кобильна балка, Ботанічний сад, до джерельця, ліс, до річки, в парк;
- тематичні виховні години «Збережемо рідну землю», «Ліс наше багатство», «Люби і знай свій рідний край».
- проведення промо-акції в громадських місцях з метою збереження навколишнього середовища та окремої утилізації на спеціалізованих підприємствах використаних батарейок.

Учні Широківської СЗШ №2 виступають у боротьбі за збереження чистоти довкілля, і закликають кожного не викидати використані батарейки разом з побутовим сміттям, а приносити їх **в наші приймальні пункти**, які розташовані за адресами с.м.т. Широке вул. Леніна 4 (СЗШ №2) та смт.Широке, вул. К.Маркса 6, (приміщення селищної ради) . Кожного разу, коли пляшка заповнюється батарейками, ми відправляємо її до Кривого Рогу (**додаток №6**).

Старша школа. Екоосвіта. В навчальну діяльність запроваджується курс за вибором «Уроки для сталого розвитку» у 9-10 класах.

У школі ідеї сталого розвитку активно інтегруються у викладання інших предметів крім того використовується НМК «Зелений пакет». Вчителі математики використовують посібники 8, 9 класу з курсу «Уроки для сталого розвитку» при складанні задач, української мови – для диктантів, основ здоров'я – як навчальний посібник при викладанні окремих тем, англійської мови – добирають тексти для перекладу.

. Одним із найважливіших завдань нашої школи є удосконалення навичок науково- дослідницької роботи через діяльність шкільного наукового товариства «Домінанта», на засіданнях якого відбуваються захисти учнівських екологічних проєктів, тематика яких різноманітна: «Допоможемо річці», «Чисте джерело», «Екологічна стежина» та інші. Наступним етапом науково - дослідницької діяльності учнів є робота у Дніпропетровському відділені Малої Академії Наук. Так, науково – дослідницька робота учня 10 класу за темою «Техногенне навантаження на природні зони Широківщини» зайняла II місце у конкурсі – захисті наукових робіт.

Цікавими є форми проведення екологічних заходів:

- шкільні фестивалі дитячої екологічної творчості та агітбригад; пісенні фестивалі «Свій голос віддаю на захист природи»;
- екологічні свята «Зелений оазис», «В країні здоров'я»;
- флеш – моб «Блакитна стрічка»;
- фотоконкурси;
- майданс під гаслом «Збережемо рідну землю»;

- природоохоронна кампанія «Посади дерево», «Чисте узбіччя»;
- конкурс коміксів на екологічну тематику;
- екологічні акції «Планета просить порятунку».
- Зустрічі, круглі столи, ток - шоу членів шкільного парламенту та активу школи з депутатами селищної та районної ради, селищним головою, керівниками підприємств та організацій, на яких вирішуються питання з енергозбереження, зокрема заміна освітлення підвір'я школи на енергозберігаюче, впорядкування стихійних сміттєзвалищ.

На сучасному етапі розвитку освіти набула актуальності проблема **здоров'язберігаючих** умов в освітньому середовищі. Головне наше завдання: створити такі умови, які допоможуть дитині осмислити власне життя, усвідомити цінність здоров'я, це є необхідною умовою для вирішення щоденних життєвих задач та проблем. Наша школа намагається зробити навчальний заклад центром формування здоров'язберігаючого середовища. В основ цієї складової моделі: використання здоров'язберігаючих та здоров'ярозвивальних технологій; розвиток культури попередження шкідливих звичок. Тому в школі реалізовується проект **«Здоров'я через освіту»**, метою якого є розвиток здорової, компетентної, свідомої особистості в межах сучасного освітнього середовища. Сам проект запроваджується поетапно.

Тижні сталого розвитку

Стало доброю традицією щорічно проводити тижні, декади сталого розвитку, в рамках яких в учнів розвивається інтерес до природничих наук, розвивається емоційний інтелект та творчі здібності, формуються навички і вміння будувати власне життя, життя своєї сім'ї, місцевої громади з урахуванням потреб сталого розвитку, вироблення нового екологічного доцільного стилю життя у школі (додаток 7).

Також щороку в навчальному закладі проводяться тижні «Школа без агресії», в рамках якого проводяться різноманітні заходи, які виховують в учнів толерантність, доброту, гуманність, вчать бути справедливими, порядними.

Соціокультурний зміст освіти для сталого розвитку (полікультурність, етика толерантності, громадянська освіта)

Школа є центром формування європейських цінностей, стандартів та соціально – відповідальної поведінки. Тому головним завданням в реалізації даних аспектів ми вбачаємо в:

- впровадження європейських стандартів у зміст освіти;
- профілізація школи;
- розвиток курсів з євроінтеграції, правознавства, основ демократії та громадянської культури;
- діяльність Євроклубу;
- інтеграція екологічної, громадянської, економічної освіти;
- введення ефективних курсів з освіти для сталого розвитку;
- формування комунікативної компетентності учнів, толерантна поведінка;
- впровадження полікультурної освіти;
- діяльність шкільного самоврядування;
- розвиток громадсько – активних шкільних систем.

Реалізація вищезгаданих аспектів для сталого розвитку досягається завдяки чіткій організації навчально – виховного процесу

Освіта – це процес і результат засвоєння систематизованих знань, умінь і навичок, необхідна умова підготовки людини до життя і праці. З цією метою у навчальному закладі за рахунок варіативної складової навчального плану введено курс «Історія рідного краю» для учнів 8 класів; «Основи християнської етики» (11 клас).

За рахунок інваріантної складової навчального плану учні 6 класу вивчають предмет «Етика», де вони удосконалюють вміння керуватися в поведінці моральними нормами та цінностями, виявляти дружелюбність та милосердя. Одночасно розкриваються світоглядні аспекти моралі й у рамках шкільних курсів – «Я і Україна» (1-4 класи), «Людина і суспільство» (11 клас), «Основи здоров'я» (5-9 класи), «Людина і світ» , які формують позитивне ставлення й мотивацію до застосування моделей поведінки орієнтованих на моральні цінності українського

народу та людства в цілому. Також діє Ресурсний центр по вивченню англійської мови, який оснащений оксфордськими підручниками та художньою літературою.

Першою сходинкою у плануванні виховної роботи є координація позаурочної діяльності за напрямками: морально – етичне виховання, громадянська освіта і полікультурність

Одним із пріоритетних напрямків інноваційної діяльності навчального закладу у формуванні полікультурної компетентності учнів була співпраця з Корпусом Миру (США). Ця співпраця з міжнародним партнером дала змогу реалізувати стратегію Євроінтеграцію у сфері освіти з країнами – партнерами (додаток 8).

Діяльність English Club

В школі працював English Club. Розроблено програми відповідно до вимог державної програми 2-12 класів «Іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів», Державного стандарту з іноземних мов, загальноєвропейських рекомендацій, Концепції навчання іноземних мов у середніх загальноосвітніх школах. Програми розроблені для трьох вікових груп: 2-4 класи; 5-8 класи; 9-11 класи. З 2014 року розпочав свою діяльність Лінгвістичний клуб, орієнтований на вивчення як англійської так і німецької мов та культур цих народів.

Євроклуб та міжнародне співробітництво

Члени English Club тісно співпрацюють з Євроклубом, який функціонує уже третій рік. Дуже цікавими є спільні заходи Євроклубу та English Club. Творчий пошук учнів та креативність вчителів створюють для учнів всі умови та допомагають учням розширювати світогляд. Так, члени обох клубів брали участь у віртуальній подорожі по європейських країнах, під час якої знайомились з їхньою історією та культурою.

Члени Євроклубу брали участь у роботі конференції у режимі On-line з однолітками зі США. Під час проведення конференції відбулися дебати, на яких кожен з учасників висловив свою думку стосовно майбутнього устрою суспільства, проблем війни та миру. У ході дискусії молоді люди незалежно від того, в якій

країні вони проживають висловили прагнення всіх націй і народностей жити в мирі та злагоді, поважати погляди кожної людини та устрою держави.

Співробітництво з корпусом Миру США в Україні.

. Дана співпраця була реалізована протягом двох останніх навчальних років згідно заключеної угоди. Разом з волонтером Мері Мей, використовуючи ІКТ, створено блог, на якому ведеться віртуальний щоденник роботи учнів 3-7 класів по удосконаленню англійської мови. Це дає чудову можливість реалізувати педагогічні проекти у співпраці з вчителями зі США штату Джорджія та учнями цієї школи, що формує в учнів одну з важливіших компетенцій – уміння спілкуватися у віртуальному, іншомовному просторі. Деякі учні навіть самі створили свій блог для спілкування з товаришами зі США у віртуальному просторі.

Даний блог можуть відвідати учні 3 класу зі США, з якими наші третьокласники спілкуються в режимі он-лайн. Учні розповідають про себе, свою сім'ю, свої захоплення, видатні та памятли місця рідного краю. Блог містить дайджест заходів, які проходили в школі. А на зимових канікулах Мері Мей перебувала в США в Штаті Джорджія, в школі, де розповідала учням про Україну.

В школі проводяться районні семінари вчителів іноземної мови з обміну досвідом та підвищення фахового рівня, тренінги з методики викладання, майстер – клас. Так, щороку проводилися районні семінари – практикуми для вчителів іноземної мови за участю волонтерів Корпусу Миру США в Україні Мері Мей та Джошуа Мей.

Формування інформаційної компетенції учнів та вчителів

(інформаційно – аналітичні програми «Курс «Школа», «Курс «Освіта»)

Наш педагогічний колектив працює над удосконаленням та розвитком комп'ютерно – орієнтованого освітнього середовища, формуванням інформаційної компетенції, що забезпечить універсальність їх освіти. В навчальному закладі розроблена та реалізується шкільна програма «Медіаосвіта» щодо використання в навчальному процесі мультимедійних, телекомунікаційних та інформаційних засобів навчання. Програма реалізується поетапно з 2006 року, що дало змогу здійснити науково – методичне забезпечення інформатизації навчально – виховного процесу.

Педагогічні працівники школи постійно працюють над підвищенням інформаційно – комунікаційної компетентності та фахової майстерності , відвідуючи курси різного спрямування з ІКТ, що дає змогу застосовувати комп'ютерну підтримку в урочній, позаурочній, виховній діяльності.

Завдяки реалізації програми покращилось матеріально – технічне забезпечення закладу для впровадження ІКТ у навчально – виховний процес: працюють два комп'ютерні класи, підключені до мережі Інтернет, створено дві Wi-Fi зони, маємо інтерактивний комплекс, два мобільні мультимедійні комплекси, навчальні кабінети та бібліотека забезпечені ноутбуками та комп'ютерами.

З 2011 року школа підключена до інформаційно – освітньої мережі області на порталі <http://dp.isuo.org>. Встановлено інформаційно – аналітичні програми «Курс. Школа», «Курс . Освіта». Це дає змогу керувати електронною базою школи: створювати мережу класів, електронний розклад, електронні журнали, готувати всю статистичну звітність.

Вся освітня діяльність школи: навчально – виховна, науково – методична, організаційна – висвітлюється на сайті школи Shiroke school 2 jimdo.com, який постійно поновлюється, удосконалюється творчою групою вчителів та учнів. З 2013 року навчальний заклад вступив у додатковий експеримент електронної системи «Щоденник.ua.», що дасть створити медіа теку, електронну бібліотеку, методичні матеріали, національний проект «Відкритий світ».

Формування компетентності самоосвіти, саморозвитку, креативності (система роботи з обдарованими дітьми)

Формування компетентності самоосвіти, саморозвитку, креативності є головним інструментом для створення гуманного, рівноправного та уважного до проблем людини суспільства, в якому кожен індивід повинен мати свою людську гідність. Усвідомлюючи важливість даної проблеми, у школі створено систему роботи з обдарованими дітьми. Ми схилиємося до думки що всі діти є обдарованими і від нас залежить реалізація творчого потенціалу дитини.

Ми виділяємо такі складові роботи з обдарованими дітьми: діяльність шкільного об'єднання «Парнас» для творчо обдарованих та діяльність шкільного

наукового товариства «Домінанта» для розвитку інтелектуальних та дослідницьких здібностей дітей (додаток 9).

Екологічний слід

(адміністративно – господарська діяльність)

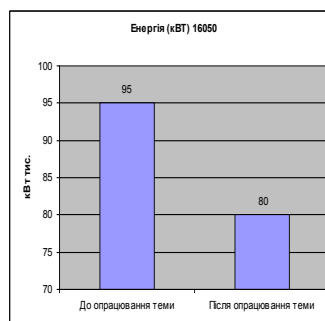
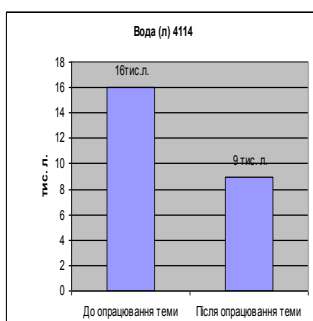
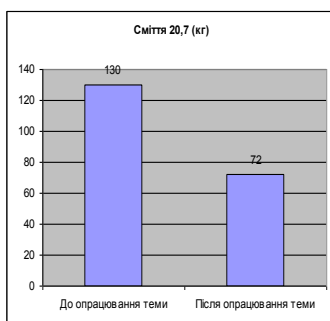
Адміністрація школи протягом останніх п'яти років відстежує динаміку у використанні води, електроенергії, тепла. На території школи роздільно збирається сміття: папір, органіка та побутове. Для збирання паперу є спеціально облаштоване місце у приміщенні школи, куди приносять використаний папір учні, батьки та вчителі. У приймальні директора є спеціально відведене місце, в яке складають використаний з одного боку папір А-4 для подальшого його використання (роздатковий матеріал, тощо).

Важливим аспектом у зменшенні кількості використовуваного у школі офісного паперу є перехід на електронний документообіг між школою та відділом освіти.

При купівлі нової техніки перевагу віддаємо перевагу енергоощадливим приладам.

В класах, в яких викладався курс «Уроки для сталого розвитку» проводився груповий кількісний аудит, що дає змогу відслідкувати зменшення витрат ресурсів в сім'ях учнів (додаток №10).

Груповий кількісний аудит у 3-А класі

Груповий кількісний аудит у 3-А класі

2013-2014	До вивчення теми	Після вивчення теми	Економія
Вода (л)	9758	7462	2296
Сміття (кг)	441	294	147
Електроенергія (кВт)	74630	63140	11490

Рослини

В школі є 30 навчальних кабінетів та приміщень, у кожному з яких є в середньому 15 живих рослин. В кожній з 9 рекреацій школи розміщено в середньому теж по 20 живих рослин. Саме тому школа в середині достатньо й щедро озеленена, що сприяє естетиці та здоров'ю в цілому.

Територія школи досить велика, площа газонів, за якими регулярно доглядають, 0,2 га, площа шкільних квіткових клумб – 100 м². Дерев на території – 15 старих та 25 молодих саджанців, кущів – 30 шт. Щороку учні висаджують багаторічні та однорічні рослини, які підходять до кліматичних умов нашого регіону.

Таким чином, формування освітніх компетентностей випереджаючої освіти для сталого розвитку дає змогу створити цілісний освітній простір, високодуховний, інтелектуальний, естетичний. Школа стає освітньо – культурним центром, активним осередком громадськості селища, відкритим для співпраці з родинами, навчальними закладами, громадою.

2. Опис моніторингових досліджень

№ з/п	Індикатор	I - III етапи активної діяльності
1.	Шкільна концепція	<p>Формування освітніх компетентностей в інтересах сталого розвитку. Створення здоров'язбережувального середовища для учасників навчально – виховного процесу через запровадження комплексу заходів з поліпшення показників фізичного розвитку дітей, збереження здоров'я педагогів, забезпечення безпеки освітнього процесу.</p> <p>Розвиток особистості учня у процесі навчання, формування високоосвіченої, екологічно – свідомої людини – творця.</p> <p>Згідно етапу розвитку реалізація напрямків діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - впровадження системи психологічних семінарів, тренінгів для вчителів з метою формування гуманістичної взаємодії на рівні адміністрація – вчителі – учні – батьки та екоантропоцентричного світогляду учасників навчально – виховного процесу; - діагностика вчителів, учнів батьків згідно програми; - моніторинг навчальних досягнень учнів згідно програми; - запроваджу інноваційних технологій в навчально – виховний процес та використання інтерактивних методів навчання, активне залучення дітей та молоді до практичної реалізації принципів сталого соціально – економічного та екологічного розвитку в умовах школи; - розвиток мережі гуртків позакласної роботи секцій, факультативів, курсів за вибором; - апробація і відпрацювання авторських програм з питань сталого розвитку.
2.	Освітня програма	<ul style="list-style-type: none"> - реалізація проекту «Освіта для сталого розвитку в дії»; - науково – дослідницька діяльність МАН; - корекція навчальних планів і програм з урахуванням переходу школи до моделі ВОДСР; - розробка методичних матеріалів для впровадження освіти для СР у зміст навчальних предметів;

		<ul style="list-style-type: none"> - запровадження факультативних курсів, проєктів, курсів за вибором у навчально – виховній діяльності школи; - запровадження різних профілів природничо – математичного напрямку.
3.	Особистісно – орієнтовне навчання	<ul style="list-style-type: none"> - вибір учнем особистісної освітньої траєкторії розвитку; - створення умов для розвитку екоантропометричного світогляду особистості шляхом впровадження інтерактивних технологій та новітніх методів навчання; - залучення кожного учня у процес навчання, стимулювання активності учнів за допомогою питань; - впровадження продуктивної толерантної співпраці і комунікації між учнями, як основа уроку; - орієнтація процесу навчання на потреби реального життя учнів сьогодні та спрямування на майбутню самореалізацію.
4.	Предметне освітнє середовище	<p>Запровадження уроків сталого розвитку у початковій і старшій школі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - курс «Моя щаслива планета» (3-4 класи); - «Уроки для сталого розвитку» (9-10 класи); <p>Курси за вибором:</p> <ul style="list-style-type: none"> - комп'ютерні курси для початкової школи; - інформатика (8 кл.); - випереджаюча освіта для сталого розвитку (11 кл.); - основи християнської етики (10 кл.); <p>Факультативи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - екологічне краєзнавство (8 кл.); - розв'язок рівнянь і нерівностей (10 кл.); - громадянська освіта (11 кл.); - фізика (11 кл.).
5.	Пришкільна ділянка	<ul style="list-style-type: none"> - трудові десанти шкільних екобригад; - висадження квітів, кущів, дерев на площі 0,82 га; - проведення акцій «Чистодвір», «Чистий четвер», «Алея квітів», «Декади довкілля» на пришкільній та прилеглий територіях.
6.	Доступність освітніх ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> - 2 комп'ютерні класи (25 комп'ютерів), інтерактивний комплекс, 2 переносні мультимедійні проектори, 3 ноутбуки, 11 комп'ютерів у навчальних кабінетах, бібліотека (загальний фонд 16,365 тис.грн), все підключено до мережі Інтернет + «зони Wi-Fi. Функціонує шкільний сайт, кожен кабінет має медіа теку з використанням ППЗ.
7.	Взаємодія з органами місцевого самоврядування	<ul style="list-style-type: none"> - Спільні круглі столи, конференції з депутатами селищної ради, адміністрацією з метою вирішення нагальних екологічних питань селища і залучення до цього активу школи; - участь у районних заходах до Дня селища, Дня Перемоги, Дня незалежності, Міжнародного Дня солідарності трудящих; - участь у районних місячниках по благоустрою селища ; - озеленення території селища; - залучення вчителів до депутатської діяльності в селищну раду; - залучення депутатського корпусу до проведення загальношкільних заходів, свят та вирішення проблемних питань для покращення матеріальної бази навчального закладу; - проведення акції «Дай руку, першокласнику».
8.	Роль школи в місцевій громаді	<ul style="list-style-type: none"> - відкриття 2-х пунктів використаних батарейок, промоакції серед населення селища; - Школа – центр дозвілля для дітей, які проживають у мікрорайоні школи. - Школа опорна у навчально – виховному об'єднанні №1 (школа + ДЮСШ + дитсадок); - Проведення спільних заходів; - Школа входить до освітнього округу №1 Широківського району; - Проведення районних заходів за участю учнів в педагогічного колективу.
9.	Участь в соціальному житті мікрорайону	<ul style="list-style-type: none"> - Участь школи у природоохоронних акціях у селищі (збір макулатури, розклеювання листівок, виготовлення та розповсюдження буклетів); - проведення акцій : «Безпритульний тварині – доброго господаря»; - зв'язок індивідуальних цілей, планів з колективом, з громадою та майбутнім людством в цілому;

		<ul style="list-style-type: none"> - діяльність волонтерів з числа учнів 5-11 класів у кількості 12 чол загонів по наданню посиленої допомоги людям похилого віку, ветеранам, які проживають у мікрорайоні школи; - проведення акцій «Милосердя» по забезпеченню дітей з малозабезпечених сімей необхідними речами та одягом; - проведення благодійних концертів у територіальному центрі по обслуговуванню пенсіонерів, інвалідів; - співпраця з районною радою ветеранів.
10.	Роль місцевої громади в освітньому процесі у школі.	<ul style="list-style-type: none"> - школу забезпечено безпроводним Інтернетом і створено дві Wi-Fi зони; - внесення благодійних коштів для ремонту школи; - керівниками підприємств здійснювався ремонт комп'ютерної техніки, водогону, санітарно – гігієнічної зони перед їдальнею; - участь у загальношкільних батьківських зборах, заходах (тематичні уроки, виховні години); - організація екскурсій учнів у визначні місця України: Миколаїв, Петриківка, Умань, Давидівський парк, ботанічний сад.
11.	Інтеграція школи до світового співтовариства	<ul style="list-style-type: none"> - участь у Міжнародному проєкті «Освіта для сталого розвитку в дії» (Україна – Швеція); - співпраця з Корпусом Миру (2013 р); - допомога волонтерів у викладанні англійської мови; - організація занять у гуртках «Англійський клуб» різних вікових категорій; - відкриття англійського ресурсного центру для вивчення англійської мови за оксфордськими підручниками та медіа посібниками; - діяльність Євроклубу дає змогу розширення кругозору школярів про країни Європи; - участь у міжнародній програмі підвищення кваліфікації для освітян, яку реалізують спільно Краківська Академія імені Анджея Фрича Моджевського (Польща) та Східно – Європейський Інститут Психології (Україна – Франція).
12	Підвищення кваліфікації та обмін інформацією	<ul style="list-style-type: none"> - Участь у Всеукраїнських виставках і конкурсах; - проходження курсів з випереджальної освіти (5 вчителів); - проведення нарад , ППС, засідань методичної ради, конференції, круглих столів, засідання педагогічної ради з метою обміну досвідом в рамках експерименту освіти для сталого розвитку на базі навчального закладу шкільного та районного рівня; - участь у обласних заходах, тренінгах з питань випереджальної освіти⁴ - Один вчитель пройшов курси, як тренер для проведення тренінгових занять з питань освіти для сталого розвитку.
13.	Мінімізація відходів	<ul style="list-style-type: none"> - Проведення акцій «Старим речам нове життя»; «Економне використання паперу за рахунок вторинного використання»; - Перехід на електронну базу нормативних документів; - Акція «»Замість ялинки – новий букет»; - зменшення об'ємів побутових відходів за рахунок ущільнення ; - вторинне використання харчових відходів для підгодовування птахів (особливо у зимовий період); - використання опалого листя та однолітніх трав, квітів для отримання компосту; - проведення шкільних акцій – пропаганд у селищі «Чисте слище – безпечне майбутнє». -
14	Економія ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> - діяльність енергетичного патруля; - регульовані жалюзі - проведення загальношкільних заходів по енергозберігаючим технологіям. - конкурс «Міс школярка» вторинної сировини; - щоденний контроль за використанням електроенергії та води; - ремонт сантехніки та усунення протікань; - встановлено лічильники обліку води, тепла, електроенергії, заміна кранів - поступово здійснюється заміна дерев'яних вікон на пластикові з метою збереження тепла: 20% в навчальних кабінетах замінено. - посезонне утеплення вікон; - заміна в навчальних кабінетах звичайних електроламп на економичні;

Щороку здійснюється підвищення рівня просвіти педагогів та учнів, відбувається зміна цінних орієнтацій у напрямку ОСР шляхом проведення науково – методичних нарад, психолого – педагогічних семінарів, майстер класів, тренінгів, проведення традиційних промоакцій, вивченням досвіду роботи інших навчальних закладів, проходження тематичних курсів, участь у Всеукраїнських конкурсах, виставках, оглядах тощо.

Таким чином, рівень освіченості з питань освіти сталого розвитку складає:

Рік	% вчителів	% учнів
2011	20	15
2012	35	32
2013	60	48
2014	70	65
2015	80	75

Набагато розширились види виховної діяльності: співпраця з місцевою громадою, депутатським корпусом, он-лайн спілкування, роботи учнів у МАН містять дослідження рідного краю з історії, екології, фольклористики. Удосконалюється підготовка і проведення декад сталого розвитку, учні залучаються до нових акцій, зокрема: «Батарейки здавайтесь!» та «Добре світло»

Проектна діяльність і екологічні дослідження вдосконалюються і в початковій школі, зокрема: міні – проекти про навколишнє середовище і здоров'язберігаюче середовище людини.

Просвіта з освіти сталого розвитку проводиться також і з батьківською громадою. Щороку на батьківські збори виносяться питання енергозбереження, здорового харчування, скорення здорового мікроклімату в сім'ї, зменшення екологічного сліду людини, пропаганда здорового способу життя, проводяться виставки: «Старим речам – нове життя», «Екаторбинка», «Екібана замість ялинки» та інші.

Здійснюється моніторинг збереження енергоресурсів, далі узагальнюються і надається до координаторів Міжнародного проекту «Освіта для сталого розвитку в дії».

Протягом останніх 2-х років споживання електроенергії зменшилось за рахунок заміни звичайних ламп на лампи економного споживання, раціонального використання електроенергії – 50% у приміщенні навчального закладу і 100% на підвір'ї школи.

Тепло зберігається за рахунок встановлення лічильника т замни пластикових вікон – 20% .

Споживання води зменшилось за рахунок зменшення місць споживання води, контролю за використанням води, заміни кранів – 15 штук, заміна труб водопостачання - 50 м.

Здійснюється сортування побутового і органічного сміття, окремо збирається папір, невикористанні листки з зошитів використовуються для написання додаткових завдань.

3. Педагогічний аналіз навчально – виховної діяльності

За період експериментальної діяльності навчального закладу було розроблено навчальні плани, які містили в собі:

- спецкурси за вибором: «Історія рідного краю», «Основи християнської етики», «Шукачі скарбів 2-4 кл» (курси комп'ютерної грамотності), інформатичний для старшої школи;
- факультативи: «Екологічне краєзнавство», «Громадянська освіта», предметні природничо – математичного спрямування;
- гуртки: «Євроклуб», «Англійський клуб» спільно з волонтерами Корпусу Миру; «Юні краєзнавці», «Пізнайко»(адаптація 5-річок до школи), спортивні, технічні гуртки, які працювали за авторськими програмами.

В рамках Міжнародного проекту виділені додаткові години для варіативної складової спецкурсів випереджаючої освіти для сталого розвитку:

- 1-2 класи «Друзі планети»;
- 3-4 класи «Моя щаслива планета»;
- 9-11 класи «Уроки сталого розвитку».

Вчителями школи розроблені інтегровані уроки:

1. «Формування екологічної культури учнів початкових класів рідної мови», «Уроки природознавства з елементами рідної мови (вчитель початкових класів Демчишина А.І.), які увійшли до збірки «Практика освіти для сталого розвитку: з досвіду освітян Дніпропетровщини» (2014 р.).
2. Реалізація ідей випереджаючої освіти для сталого розвитку шляхом використання освітньої технології «Крок за кроком» (вчитель початкових класів Сусідка Н.Ю.), робота зайняла III місце в обласному конкурсі випереджаючої освіти у номінації «Розробка методичного забезпечення технологій «наскрізного навчання» з освіти для сталого розвитку» (2014 р.).
3. Створено розробки уроків до курсу «Уроки сталого розвитку. Моя щаслива планета», які увійшли до збірки «Інноваційний досвід освітян Дніпропетровщини» (вчитель Аненко Л.Г., 2014 р.).

Крім того, всі вчителі школи постійно працюють над запровадженням «наскрізного навчання», розробкою власних інтегрованих уроків, використанням окремих елементів випереджаючої освіти для сталого розвитку. Щорічно ця робота узагальнюється в анотованих каталогах власних авторських розробок та надавалася на кафедру випереджаючої освіти ДОППО (загальна кількість розробок – 53).

Школа докладє зусиль до того щоб освіта для сталого розвитку вийшла за рамки таких предметів як біологія, географія, природознавство, екологія, хімія та фізика, використовуючи відповідні теми де б можна було інтегрувати матеріал в зміст предметів гуманітарного циклу – історія, природознавство, етика, українська та світова література, англійська мова; художньо – естетичні предмети: музика, образотворче мистецтво, художня культура; технічні дисципліни - інформатика , технології, трудове навчання, економіка, математика.

За період експериментальної діяльності закладу у школі проводились районні семінари :

- директорів шкіл району на тему: «Інноваційна діяльність школи в рамках випереджаючої освіти для сталого розвитку (2012 р.) (додаток №11);
- вчителів трудового навчання на тему: «Використання ідей сталого розвитку у практичній діяльності учнів на уроках трудового навчання (2014 р.);

- вчителів початкових класів на тему: «Впровадження державного стандарту початкової загальної освіти з урахуванням пізнавальних можливостей і потреб учнів, особистісно – орієнтованого та компетентнісного підходів» із використанням здоров'язберігаючих технологій екологічного і інформаційно – комунікаційної освіти (2013 р.) вчителів хімії на тему: «Використання інформаційно – комунікаційних технологій у викладанні хімії як один з чинників креативної освіти» (2011 р.).
- засідання районного НВО на тему: «Твоє здоров'я в твоїх руках» (2012 р.).

Традиційно проводяться виховні заходи різного спрямування, направлені на формування і розвиток ціннісних орієнтирів учнів, правлені на вирішення глобальних проблем сучасності, побудову освіти партнерства та взаєморозуміння.

У 1-11 класах класними керівниками проводиться система виховних годин з основних питань сталого розвитку за напрямками виховання та розділів виховних планів: екологічне, патріотичне, моральне, громадянське, спортивно – оздоровче, родинне, системні теми тижня соціального спрямування: «Школа без агресії», «Різні нації – рівні можливості», «Євроінтеграція – крок до євро спільноти», «Повір у себе», «Толерантність і м милосердя» та інші.

Значна робота щодо залагодження конфліктних ситуацій, створення сприятливого психологічного мікроклімату серед учнів та батьків проводиться шкільним психологом. Адміністрація школи спільно з психологом проводять ділові ігри, психолого – педагогічні тренінги з питань попередження, зменшення конфліктів, умінням спілкуватися. Здійснюється психолого – педагогічний супровід учнів та сімей, які цього потребують, проводяться мікродослідження, анкетування учнів та вчителів, аналізується психологічний стан кожного класу.

Кожного року серед учнів 1-11 класів проводиться декада сталого розвитку, яка спрямована на виховання в учнів бережливого ставлення до навколишнього середовища, збереження енергоресурсів, формування активної життєвої позиції та вміння жити у сучасному світі .

4. Короткий опис кращих практик з освіти сталого розвитку

Назва : Ток – шоу «Стосується кожного» на тему: «Шляхи вирішення впорядкування стихійних сміттєзвалищ та проблеми енергозбереження в смт.Широке»

Мета ініціативи : Привернути увагу громадськості, керівництва району, депутатів селищної ради та жителів селища до проблем впорядкування стихійних сміттєзвалищ та енергозбереження на території смт.Широке.

Методи реалізації: Дослідження інформації, аналіз, узагальнення, моніторинги, практичне вивчення стану збору сміття по вулицях селища, звернення до жителів селища.

Опис ініціативи: Тип - виховний захід за участю селищного голови, депутатів селищної ради, керівників комунального підприємства, головного редактора районної газети; Цільова група - учні 9-11 класів у кількості 60 чол. 27.02.2014 р.

Поетапний опис змісту практики:

1. Вступна частина про світові екологічні проблеми та в цілому екологічна картина селища.
2. Перегляд відео презентацій, роликів та коментарі щодо екологічних проблем.
3. Обмін думками між запрошеними гостями та учнями щодо результатів порівняння досвіду інших країн і селища. Виступ голови селищної ради щодо енергозбереження.
4. Виступи учнів з власними дослідженнями, схемами, пропозиціями щодо реалізації запропонованих заходів на рівні селища та школи .
5. Журналістський брифінг щодо втілення учнівських ініціатив та реального стану речей. Виступ депутата районної ради, начальника КП «Фрунзенський ЖКГ».
6. Обговорення змісту відкритого листа до жителів селища та вручення його головному редактору газети. Виступ головного редактора, депутатів районної ради.
7. Заклучна частина: театралізований виступ учнів «Збережемо Землю».

Результати та оцінка ініціативи: *Для учнів:* залучення до реального вирішення проблем громади, стали учасниками покращення екологічного стану селища.

Для вчителів: зміцнення зв'язків навчального закладу з громадськістю селища, розширення навчально – виховного середовища.

Для батьків: співпраця з адміністративними органами, селищною радою, школою, громадськістю щодо питань екології та енергозбереження.

Для громади: залучення жителів селища до вирішення проблем впорядкування стихійних сміттєзвалищ та енергозбереження.

Проблеми: відсутність фінансування, спец обладнання для сортування сміття, пунктів прийому відпрацьованих батарейок. Не всі жителі селища з розумінням ставляться до екологічної проблеми селища та держави в цілому.

Цю ініціативу можна вважати кращою практикою, бо вона принесла позитивні результати: у школі та селищі частково замінено лампи на енергозберезувальні, селищна рада шукає шляхи реалізації дитячих проектів щодо сортування сміття та енергозбереження селища.

Назва : Здоров'язберігаючі технології у початковій школі – крок до школи культури здоров'я.

Мета ініціативи : Створення здоров'язберігаючого середовища в загальноосвітньому навчальному закладі; формування навичок здорового способу життя, ціннісних орієнтацій на збереження власного здоров'я.

Методи реалізації :

- створення сприятливого освітнього середовища із забезпеченням санітарно-гігієнічних умов перебування учнів і вихованців у навчальних закладах;
- оздоровчі заходи в режимі навчального дня ;
- позакласні спортивно – масові заходи;
- зміцнення розумової та м'язової працездатності;
- утвердження здорового способу життя;
- виховання культури здоров'я.

Опис ініціативи: Тип - проект; Цільова група - учні школи; Рік початку і тривалість – 2009 р.

Поетапний опис змісту практики:

Початкова школа. Кожен ранковий день в нашій школі розпочинається із ранкової гімнастики. Під час уроків проводяться оздоровчі хвилинки, пальчикова гімнастика, звукова гімнастика, арт–техніка, аромотерапія, застосовується музичний

супровід уроку, проводяться вправи-енергізатори, прогулянки на свіжому повітрі, рухливі перерви, інтегровані оздоровчі уроки.

Результати та оцінка ініціативи. Завдяки систематичній, послідовній роботі з організації фізкультхвилинок, динамічних пауз та ін. здоров'язберігаючим технологіям забезпечується достатній рівень функціональної діяльності всіх органів та систем організму дітей на уроці, їхній загальний бадьорий стан.

За період реалізації проекту проведено виховні заходи: круглий стіл НВО на тему «Твоє здоров'я – в твоїх руках», відкриті уроки – тренінги з курсу «Основи здоров'я» та ФК, виступи агітбригад перед учнями, вчителями, батьками та дошкільнятами в дитячому садку. Для батьків проведено виховний захід «Здоровим будь!». В 2012 році створений методичний посібник «Здоров'язберігаючі технології в початковій школі» надрукований у електронному журналі «On-line».

Старша школа. Дихальні вправи; флешмоби на перервах гімнастика для очей, рухливі ігри на уроках, задачі і завдання здоров'язберігаючого змісту, дні здоров'я, спортивні змагання, олімпійські ігри. Здійснюється навчання педагогічного колективу щодо навчання та виховання учнів в інноваційному здоров'язберігаючому середовищі.

Результати та оцінка ініціативи. Проведено аналізи діагностики фізичного та клінічного здоров'я учнів, моніторингові дослідження щодо визначення психологічного здоров'я школярів, аналіз навчального навантаження учнів; аналіз складових, що впливають на погіршення загального стану здоров'я дитини в навчально – виховному процесі, ведення листків здоров'я.

Назва : Реалізація ідей випереджаючої освіти для сталого розвитку шляхом застосування інноваційної педагогічної технології «Крок за кроком»

Мета ініціативи : Життєва необхідність «виховання» дорослих і дітей в інтересах сталого розвитку.

Методи реалізації : Інноваційна освітня технологія «Крок за кроком».

Опис ініціативи:

Тип - Розробка методичного забезпечення. Кількість задіяних осіб - 22 учні та їх родини. Рік початку і тривалість – 2006 р.

Поетапний опис змісту практики:

«Крок за кроком» розрахована на весь навчальний день, який відводиться певній темі проектної діяльності.

Ранкова зустріч — це зустріч на початку дня всієї групи з учителем. Метою ранкових зустрічей є підготовка до робочого дня. Ранкові зустрічі гармонійно поєднуються з темою.

Орієнтація навчання в центрах діяльності. Міжпредметний характер освіти для сталого розвитку забезпечується цікавою, пізнавальною, творчою діяльністю через **навчальні центри**. Навчаються діти малими групами, переходячи з центра в центр на протязі дня за годинниковою стрілкою по колу Друзів планети

При підведенні підсумків діти вчатьсЯ критично оцінювати досягнення свої та товаришів, аналізувати і виділяти головне у вивченому, доводити свою думку, розвивати мовлення, презентувати себе, переступити через страх публічного виступу.

По закінченні вивчення певної теми батькам, учнівському колективу школи презентується як підсумок роботи виступ екологічного театру «Пролісок».

Результати та оцінка ініціативи.

Навели порядок на місцевому дитячому майданчику, випустили Пам'ятки «Бережи довкілля» і роздали з допомогою своїх батьків по вулицях, де самі проживають. Силами артистично обдарованих учнів класу підготовлено постановку екологічної вистави «Хто ти, людино, на Землі?» і показано на загальношкільних батьківських зборах та у дитячих дошкільних закладах. У класі за ініціативи дітей проведені дослідження по використанню питної води і розроблені рекомендації щодо бережливого ставлення до неї. Зафіксовані випадки переходу на екологічно чисті і безпечні миючі та пральні біозасоби. Майже всі сім'ї працювали над підрахунком витрат електроенергії та можливістю заощадження. Проведена акція «Старим речам нове життя». Виготовляються прикраси для інтер'єру з використаних пластикових предметів та шин. Замінили в класі вікна та освітлення на енергозберігаючі.

Труднощі полягали в тому, що потрібно кардинально змінювати установлений роками світогляд батьків, погляди на свою життєдіяльність, прищеплювати бажання вести здоровий спосіб життя, дати зрозуміти, що без застосування обмежень неможливий розвиток суспільства в подальшому.

Назва : Онлайн – конференція на тему: « У відповіді перед майбутнім»

Мета ініціативи: навчити учнів реально оцінювати екологічну ситуацію; виховувати шанобливе ставлення до всього живого, любов до рідного краю, пробуджувати пізнавальний інтерес, виховувати почуття відповідальності за збереження природи, активну життєву позицію.

Методи реалізації: Проект, диспут. Довідкові матеріали – краєзнавчий матеріал, статистика екологічних служб, інформація ГЗК.

Опис ініціативи: Тип - виховний захід. Кількість задіяних осіб - 45 учнів. Рік початку і тривалість – лютий 2013 р.

Поетапний опис змісту практики:

Онлайн-конференція була проведена між учнями 11 класів Широківської СЗШ № 2 та Острозької СЗШ № 1 м. Острога Рівненської області.

У конференції приймали участь всі учні випускних класів та вчителі природничих дисциплін, а точніше 26 учнів Широківської школи, з них 6 були експертами з питань техногенного навантаження на природні води, повітря, ґрунти, рослин, тварин та здоров'я людини, а останні активними учасниками. Випускники Острозької школи представили повідомлення про вплив Рівненської АЕС на природу та ознайомили з багатою історією свого міста та досягненнями земляків по збереженню його природних ландшафтів. Доповідачів було 4, а учасників 19.

Конференція була проведена в лютому 2013 року. Тривалість підготовки 3 місяця. Для вибору учасників конференції знайшли сайт школи м. Острога і зателефонували адміністрації школи з пропозицією підготувати та провести онлайн-конференцію. Цю ініціативу колеги активно підтримали і розпочалась підготовка. Діти отримали завдання, але не чіткі вказівки тому що хотілося максимум ініціативи та творчості з боку підлітків. Учні готували повідомлення та відеоролики і презентації по темі. Для отримання реальних даних спілкувались з фахівцями

екологічних служб органів місцевого врядування і потрібно зазначити, що отримували активну підтримку.

Конференція тривала майже годину. За цей час діти отримали багато цінної інформації та активно спілкувались з однолітками з іншого регіону нашої країни, а тому не тільки розширювали свій кругозір, але й переконувались що тільки сталий розвиток держави у всіх напрямках може гарантувати процвітання країни.

Результати та оцінка ініціативи. Більшість людей сьогодні усвідомлюють, що довкіллю завдано дуже багато лиха. Та помилок не меншає і сьогодні: наслідки втручання в природу почасти злочинні, і не тільки перед нинішніми поколіннями, а й перед майбутнім. А тому наш громадський обов'язок прикладати максимум зусиль, щоб наша планета залишалась зеленою, заселеною, живою і завжди була такою. І тому учні вирішили продовжувати моніторинг навколишнього середовища та роз'яснювальну роботу серед населення з метою покращення стану навколишнього середовища.

Назва: шкільний проект « Екологічна освіта»

Мета ініціативи : формування в учнів усвідомлення того, що людина - частина природи, людська історія – частина історії природи,; розвиток усіх потенціальних можливостей організму до життя без хвороб, до активного творчого довголіття; формувати процес накопичення естетичних вражень, отриманих від спілкування з природою, вчити берегти і примножувати її багатства. Вміти оцінювати негативне і бездумне ставлення до природи.

Методи реалізації: Реалізація виховних можливостей даної ініціативи відбувається в ході виконання завдань **екологічних проектів**; організація практичних занять для вчителів географії та біології з питань екологічної освіти та виховання учнів; наскрізне навчання з питань екології.

Опис ініціативи: Тип- проект; **Цільова група** –учні 1-11 класів;

Рік початку і тривалість – 2004 р.

Поетапний опис змісту практики:

У початковій школі авторська програма «Екоазбука» реалізується через три змістовні розділи: «Людина-природа», «Людина-людина», «Бережливе ставлення до природи».

1 розділ - розширити знання, уявлення дітей про тваринний і рослинний світ, ознайомити учнів з впливом факторів життя тварин та рослин в забрудненому середовищі.

2 розділ - теоретичні знання та практична діяльність учнів по встановленню взаємозв'язку між фізкультурою і власним здоров'ям, учити дітей умінню вижити у складних ситуаціях.

3 розділ - КТД (дидактичні ігри, вправи , що на основі інтеграції екології , фізкультури , народознавства, рідної мови , формують екологічну свідомість учнів) Середня ланка – «Екошкола». Здійснюється «наскрізне навчання» з екологічного спрямування, проводяться інтегровані уроки , тематичні диктанти, запроваджуються навчальні проекти, ігри, тренінги, конкурси, у 9 класах введено уроки сталого розвитку.

Старша школа – Екоосвіта, дослідження, робота в МАН. Становленню екологічного світогляду сприяють такі форми роботи і види діяльності, як нестандартні уроки, екологічні ринги і вікторини, науково – практичні конференції з елементами презентацій, демонстрація фільмів.

Результати та оцінка ініціативи: розробка навчальної програми « Еколого-краєзнавчого курсу»; функціонування еколого-краєзнавчого факультативу функціонування екологічного моніторингу природних вод, повітря Широківщини; випуск газети « Земля наш спільний дім»; промо – акції « Збережемо природу» (створення пунктів прийому відпрацьованих батарейок); проведення шкільних екологічних конкурсів; участь у конкурсах «Юний натураліст», « Зроби свій край чистішим», «Захисти природу»; Онлайн спілкування з школярами різних регіонів з проблем охорони природи. - підвищення рівня освіченості **учнів та педагогів** у питаннях сталого розвитку, виховання соціально-адаптованої мислячої особистості, **формування у дітей** екологічного світогляду та культури, формуванню відповідних норм поведінки та стилів життя, **активної громадської позиції** щодо реалізації ідеї сталості у повсякденному досвіді **дітей та їх батьків**.

Запровадження авторської інтегрованої програми для молодших школярів «Екоазбука».

Проблеми відтворення

1. Недостатня особистісна орієнтація процесу екологічного виховання у сім'ї, школі та в позашкільних виховних закладах.
2. Нагромаджений негативний досвід спілкування з природою, що домінує в суспільстві та переймається дитиною у сім'ї як усталений стереотип.

Умови успішного відтворення

1. Екологічне виховання учнів 1-11 класів здійснюється на основі інтеграції та міжпредметних зв'язків, але цього виявляється замало для формування повноцінних знань з екології..
2. Проте не лише учні потребують покращення якості екологічних знань, а й педагоги, для чого слід ввести спецкурси екологічного спрямування для педагогів.

Переваги:

1. Реалізація завдань екологічної освіти учнів здійснюється на основі принципів міждисциплінарного підходу, єдності інтелектуального і емоційно-вольового компонентів у вивченні і поліпшенні учнями навколишнього середовища, взаємозв'язку глобального, національного і регіонального, розкриття екологічних проблем у навчальному процесі.
2. Програма екологічного виховання забезпечує організацію пізнавальної, розважальної, практичної та дослідницької діяльності учнів, використання і поєднання нетрадиційних і традиційних форм, активних методів і прийомів роботи, безперервність і послідовність у викладенні матеріалу.

Назва : Курс за вибором «Уроки для сталого розвитку «Моя щаслива планета»

Мета ініціативи : Сприяти забезпеченню стійкого розвитку особистості учня, його родини, країни та всього людства через зміну власної поведінки та способу життя ; формування в учнів ставлення до проблем стійкого розвитку як особистісного важливих, пов'язаних із власною системою цінностей, а також бажання діяти у цьому напрямі.

Методи реалізації : уміння працювати в міні- групах; формування загальнокультурних цінностей та ресурсозберігаючої поведінки; практично —

пошукова діяльність; позаурочна діяльність (виготовлення плакатів, стіннівок, колажів, буклетів, інформаційних листів); створення коміксів.

Опис ініціативи: Тип - проект; Цільова група - учні класу, школи; Рік початку і тривалість – 2013 р.

Поетапний опис змісту практики:

Розроблено уроки – зустрічі для 3-4 класів за спеціальною програмою. Велика робота проводиться з батьками з метою зрозуміти що робитиметься на цих уроках і яка допомога буде дітям потрібна зі сторони батьків; знайомство з підручником «Моя щаслива планета». Кожна зустріч проводиться як тренінг за традиційною моделлю повчання: Інформація – ставлення, цінності – правильно діяти. Клас об'єднується в екокоманди, які створюють і захищають свої проекти на теми: «Сміття», «Вода», «Енергія», «Покупки», «Стосунки», «Рослини». Проводяться уроки – екскурсії (до водойми, на вулиці селища і т.д.). Учні школи беруть активну участь в акціях «Велика школа від маленької батарейки», «Креативна ялинка», у виставках та декадах. В кінці навчального року завершується все святом «День Землі».

Результати та оцінка ініціативи. Завдяки цьому курсу розкрито багато актуальних на сьогодні питань, проблем, які допомогли озброїти учнів усіма необхідними вміннями, щоб для сталого розвитку – формувати в них способи встановлення гармонійної взаємодії між собою, іншим світом. Цей курс є складовою наскрізної системи шкільних предметів. Прослідковується наступність у вивченні цього курсу: початкова, середня та старша школа. У результаті учні школи беруть активну участь у районних заходах «Земля - наш рідний дім»; виступають перед батьками «День землі», беруть участь у декаді «Сталого розвитку». У 2014 році випущено методичний посібник «Уроки для сталого розвитку «Моя щаслива планета для учнів 3-4 класів».

Назва : Формування екологічної компетентності учнів початкових класів на уроках рідної мови та природознавства

Мета ініціативи: визначення виховних можливостей початкової школи по наданню екологічної освіти і культури учням молодшого шкільного віку.

Методи реалізації: Методична розробка розкриває питання екологічної компетентності учнів початкових класів і показує, як даний матеріал можна використати на уроках рідної мови, пов'язуючи їх із природознавчим матеріалом. Розкриває суть і цілі «наскрізного навчання». Під час написання даного методичного посібника використано ряд методичної літератури, яка дала змогу більш змістовно виконати дану роботу: Бенєка А. Екологічна освіта: стан і завдання // Рідна школа —1995.- №6, Голубець М. Екологія і культура до питання про структурно-функціональні зв'язки // Ойкумена.—1991 .-№1, Дробноход М. Філософія екологічної освіти // Освіта.-1996.-29 травня та ін.

Опис ініціативи: В роботі зроблено спробу виявити суть процесів екологічної освіти і виховання, показати особливості їх взаємозв'язку і взаємообумовленості. Внаслідок цієї роботи можна прийти до висновку, що процеси «наскрізного навчання» мають свої особливості. Але завдяки тому, що вони займаються розв'язанням однієї і тієї ж мети – формування екологічної культури людини, розглянуто їх у взаємозв'язку.

Методична розробка написана для вчителів початкової школи Демчишиною А.І. у 2014-2015 р.р. У роботі надані методичні рекомендації, щодо впровадження наскрізного навчання в практику початкової школи. Розроблено і подано уроки та ряд завдань екологічного характеру, які доцільно використовувати на уроках рідної мови та природознавства.

Результати та оцінка: дані методичні рекомендації були впроваджені вчителями початкових класів Широківської СЗШ № 2 на уроках рідної мови та природознавства. Завдяки такій роботі, учні стали більш екологічно грамотними, почали виявляти бережливе ставлення до природи та навколишнього середовища.

Проблема, з якою довелося зіткнутися під час написання роботи, це недостатня кількість методичної літератури. Умовою для успішного відтворення ініціативи є проведення уроків та виховних заходів з впровадженням наскрізного навчання.

Дана робота зайняла третє місце в обласному конкурсі на кращу методичну розробку з випереджаючої освіти для сталого розвитку у номінації «ОСР в початковій школі» та брала участь в обласній виставці методичної літератури.

Назва : Проект «Пізнайко»

Мета ініціативи. Реалізація забезпечення наступності між дошкільною та шкільною ланками освіти через впровадження принципів наскрізного навчання та виховання в умовах випереджаючої освіти для сталого розвитку.

Методи реалізації. Інноваційні форми роботи та технології: «наскрізне» навчання, розвиток критичного мислення, здоров'язберігаючі технології, уроки –тренінги.

Опис ініціативи. Основний зміст роботи гуртка «Пізнайко» визначено на основі компетентнісного підходу відповідно до вікових можливостей дітей, які реалізуються в освітньому просторі, спрямованому на досягнення соціально закріпленого результату (заданої норми, вимог до розвиненості, вихованості та навченості дитини), що зумовлює необхідність чіткого визначення життєвоважливих компетенцій (дитина знає, обізнана, розуміє, уміє, усвідомлює, здатна, застосовує, виявляє ставлення, оцінює).

Кожне заняття має певну тему, яка пронизує всі його етапи та види діяльності, забезпечуючи при цьому наскрізність процесу навчання: ігрову, сенсорно-пізнавальну, навчально-ігрову, театральну, мовленнєву, художньо-мовленнєву, образотворчо-репродуктивну, художньо-практичну, соціокультурну та ін.

Кількість задіяних осіб. 23 учні та їх родини.

Рік початку і тривалість. 2004 -2015 р.р.

Поетапний опис змісту практики. Спільно з Відділом освіти на базі нашої школи ще в 2004 році відкрито гурток «Пізнайко», який готує дітей п'ятирічного віку до навчання у школі. Вчителями створено програму на основі програми дитячого садка та враховуючи завдання, які ставить перед дитиною перший клас загальноосвітньої школи. Спочатку робота гуртка була націлена на навчання і виховання дітей п'ятирічного віку, які не відвідують дитячого садка. Згодом, мережа дошкільних закладів розширилась, і тепер активну участь у роботі гуртка беруть вихованці дитсадків. Керівниками гуртка є вчителі четвертих класів. Вони постійно адаптують зміст програми до вимог сучасності.

Результати та оцінка ініціативи. Діти краще адаптуються до школи, позитивніше сприймають навколишній світ, вчаться уникати конфлікти, а за їх наявності – конструктивно їх вирішувати, з задоволенням вносять посильну допомогу в

боротьбі за збереження навколишнього середовища, легше сприймають новий матеріал, засвоюють нові знання та навички. У них розвивається комунікативність - вміння спілкуватися з однолітками та дорослими.

Про ефективність нашого проекту може свідчити той факт, що його на озброєння взяли й інші педагоги шкіл нашого району та успішно його впроваджують уже не перший рік.

ВИСНОВКИ: за період експериментальної діяльності закладу школа взяла участь у трьох Міжнародних проектах та співпрацювала з волонтерами Корпусу Миру, брали участь у Всеукраїнських виставках конкурсах, оглядах. Підвищився рівень педагогічної культури і компетентності вчителів, батьків та учнів. Сформували в учнівської молоді поняття «сталий розвиток», навички екологічної поведінки у повсякденному житті. Набули досвіду співпраці з громадськістю селища та депутатським корпусом. Здійснили обмін напрацюваннями з навчально – виховними закладами, що діють у сфері освіти для сталого розвитку. Запровадженні нові форми навчально – виховної роботи: наскрізне навчання», авторські розробки та власні проекти, інтегровані уроки, уроки сталого розвитку, он-лайн конференції, публічні акції, ток – шоу, комікси, флешмоби, виступи, агітбригади, майстер – класи.

Інноваційні технології , які впроваджуються педагогами, спрямовані на розширення світогляду учнів, отримання більш глибоких знань, забезпечення інтелектуального розвитку, життєвої компетентності та здатності до самореалізації, постійної самоосвіти, досягнення успіхів . Школа є учасником міжнародних проектів: «Освіта для сталого розвитку в дії» (Україна – Швеція), «Навчання англійської мови» (Україна – США), «Fair play – Чесна гра» (Україна – Німеччина). Також школа є учасником національних проектів: «Відкритий світ», програма Intel «Навчання для майбутнього», Mikrosoft «Партнерство у навчанні. Курс «Цифрові технології». Крім того, наш педагогічний колектив щорічно представляє освітні інноваційні технології та досвід закладу на Всеукраїнських – виставках – презентаціях «Інноватика у сучасній освіті» та має бронзову медаль як лауреат

конкурсу. Є учасником Всеукраїнського конкурсу – огляду «Школа сприяння сталому розвитку».

Педагоги школи є справжніми майстрами своєї справи, підтвердженням тому є ряд перемог: II місце у обласному етапі Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року» у 2011 та 2014 роках та увійшли в десятку найкращих вчителів області в 2012 році.

Учні є переможцями Дніпропетровського відділення Малої академії наук: 2012 р. – II місце, 2014 р. – III місце та входять до десятки найкращих за результатами предметних олімпіад на обласному рівні.

Також шестеро вчителів пройшли курси по викладанню уроків для сталого розвитку в ДОППО, мають відповідні сертифікати. Це дає змогу проводити майстер – класи, семінари – практикуми для вчителів школи та району. Двоє вчителів початкової школи є обласними тренерами по технології ООЖН та фізичній культурі.

Вчителі є постійними учасниками обласних виставок методичних розробок з питань випереджаючої освіти (4 сертифіката), розміщують роботи в збірках матеріалів науково – практичних конференцій.

Маємо на меті продовжити роботу у даному напрямку, розширювати коло співпраці, партнерські стосунки, працювати у напрямку формування і розвитку компетентної, соціально – активної, гуманістично – спрямованої, креативної особистості з почуттям національної гідності, глибоко усвідомленою громадською позицією, системою наукових знань про природу, людину, суспільство та готової до суспільного самовизначення.

